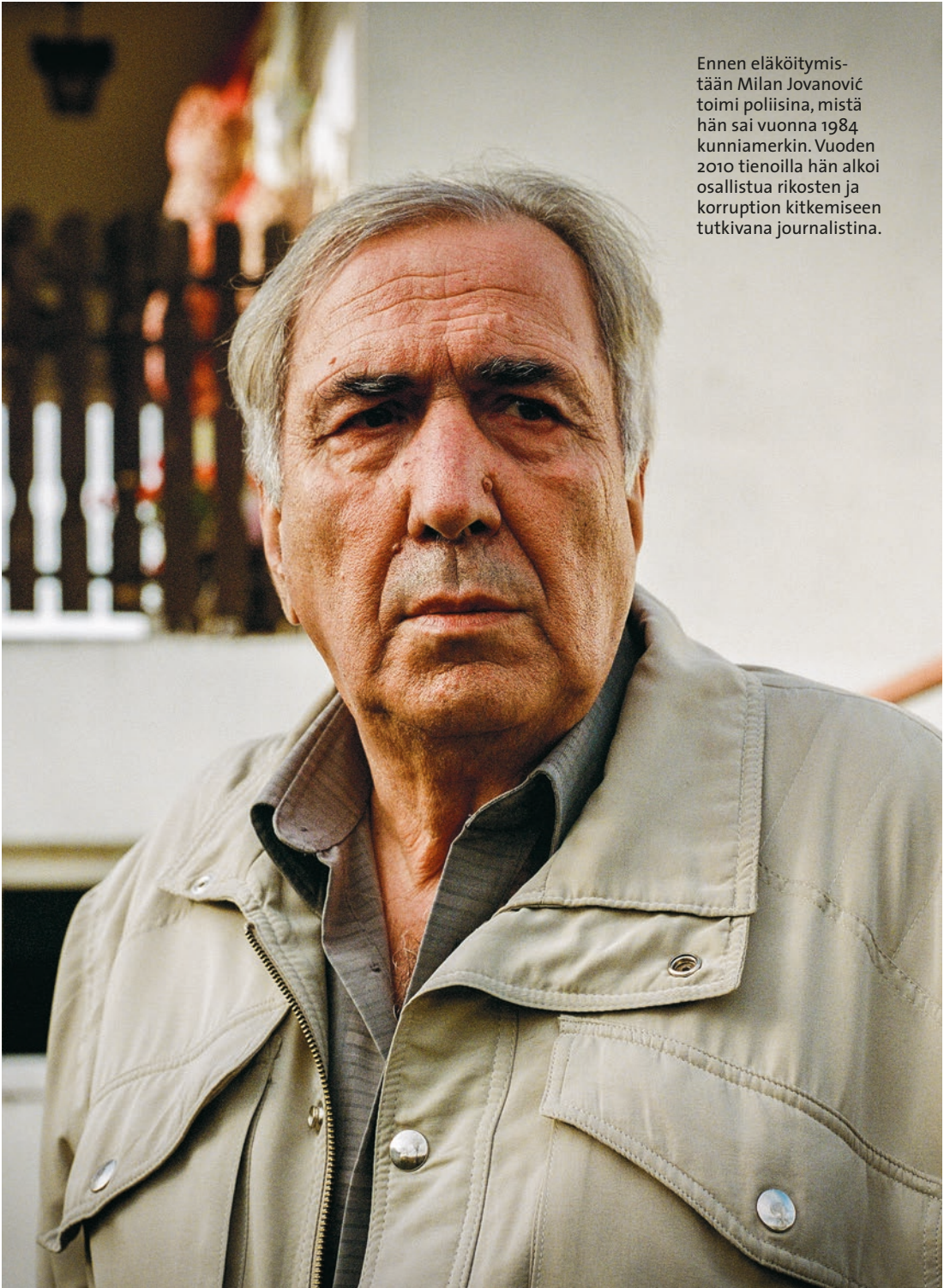

Milan Jovanovićin **RANKKA VUOSI**

Teksti Juska Jutila Kuvat Srdjan Mančev

Korruptiota tutkineen toimittajan kotiin tehtiin polttopulloisku Serbiassa joulukuussa 2018. Iskun tilaajaksi epäiltyä entistä kunnanjohtajaa ei ole vielä kukaan tuomittu oikeudessa.

Ennen eläköitymistään Milan Jovanović toimi poliisina, mistä hän sai vuonna 1984 kunniamerkin. Vuoden 2010 tienoilla hän alkoi osallistua rikosten ja korruption kitkemiseen tutkivana journalistina.

TIE TEKEE mutkan. Valkoinen talo seisoo loivassa rinteessä. Ympärillä levittäytyvät pellot ja pari naapuritaloa.

Milan Jovanović ja hänen vaimonsa **Jela Deljanin** toivottavat meidät tervetulleiksi. Paikalla on myös kaksi Serbian turvallisuuspalvelun miestä ja päätoimittaja **Željko Matorčević** vaimoineen.

Vuosi sitten joulukuussa Milan Jovanović yski nokea keuhkoistaan ja haukkoi henkeä talonsa pihalla, vaimonsa tukemana, pelkässä pyjamassa.

Sinä yönä, 12.12.2018, Jela Deljanin valvoi vielä vähän ennen kolmea. Hän kertoo katselleensa televisiota yläkerrassa, koska pariskunnalla on tapana katsella eri kanavia.

– En nukkunut sinä yönä. Varttia vaille kolme kuulin laukauksen, jotain rapinaa ja lasin rikkoutumisen.

Jelan ensimmäinen ajatus oli, että Milan olisi saattanut kaatua. Kyse oli kuitenkin muusta.

– Juoksin ulos ja näin, että autotallimme on tulesa, meidän talomme! hän kertoo.

– Juoksin alakertaan. Milan oli makuulla, siinä vaiheessa jo savun ympäröimä ja tokkurassa.

Milan Jovanovićilla on hengitysvaikeuksia, joiden vuoksi hän käyttää lisähappea. Sekä happikone että lääkkeet tuhoutuivat palossa.

Grockan poliisin apulaispäällikkö vahvisti myöhemmin, että autotallin edestä oli löytynyt hylsy. Ampuminen viittaa siihen, että Jovanovićea yritettiin estää pakenemasta palavasta talosta. Kyse ei siis ollut pelkämästä pelotte- lusta ja omaisuuden tuhoamisesta.

ALKOIVAT VAIKEAT ajat. Pariskunta asui alkuun ystävien luona, ja vuokrasi sitten asunnon Belgradista. Tähänkin asuntoon yritettiin murtautua parin viikon päästä, joulukuun lopussa. Kun tuntemattomat henkilöt yrittivät sisään parvekkeen ovesta, Milan huusi Jelalle, että tämä toisi hänen aseensa, mikä pelotti tunkeutujat tiehensä. Asunnon sijainnin piti olla vain poliisin ja Jovanovićien ystävien tiedossa.

Sitten loppuivat rahat. Milan ja hänen vaimonsa muuttivat takaisin hiiltyneeseen taloonsa. Kylpyhuone oli noen mustaama, autotalli ja siellä ollut auto palaneet kokonaan. Jela Deljanin kärsii edelleen traumaperäisistä oireista.

– Se oli kamalaa, voit uskoa. Luoja nähköön, ettei tällaista tapahtuisi kenellekään.

Milan Jovanović esittelee kunniamerkkiä, joka myönnettiin ansioituneille poliiseille Belgradin poliisilaitoksen täytettyä 40 vuotta vuonna 1984. Turvallisuuspalvelun mies selittää, että kunniamerkki myönnettiin herra Jovanovićille, koska hän oli ”Belgradin paras poliisi”.

– Minä todella rakastin sitä työtä, Jovanović sanoo. Kun hän ei eläkkeelle jäätyään voinut enää osallistua rikosten ja korruption kitkemiseen poliisina, hän alkoi vuoden 2010 tienoilla penkoa asioita tutkivana journalistina.

Jovanović julkaisi artikkeleitaan ensin *Blicissä*, yhdessä Serbian luetuimmista päivittäislehdistä. Sitten hän siirtyi tekemään yhteistyötä paikallisuutisiin keskittyvän uutisportaali *Zig infon* päätoimittajan Željko Matorčevićin kanssa.

– Me teimme sitä pari vuotta, eikä meillä ollut ongelmia ennen kuin nyt. Meitä vastaan hyökättiin muissa medioissa, mutta emme koskaan kiinnittäneet siihen suurtakaan huomiota.

Muutama vuosi sitten tilanne kuitenkin muuttui. Lokakuun alussa 2018 Željko Matorčevićin kimppuun kävi kadulla nuori mies, joka yllättäen löi häntä päähän. Mies jatkoi hakkaamista, kun Matorčević kaatui maahan. Matorčević sai vakavia vammoja ja hänen leikalunsa murtui.

MARRASKUUN 2019 lopussa tuhopoltosta muistuttaa ulospäin enää nokeentunut läiskä valkoisessa rappausuksessa. Yksityiset ihmiset, ystävät ja kollegat ovat auttaneet palon jälkien siivoamisessa ja lahjoittaneet varoja talon jälleenrakentamiseen Slavko Ćuruvijan säätiön kautta. Järjestön tavoite on tukea itsenäistä mediaa, parantaa journalismin laatua ja vahvistaa tiedotusvälineiden roolia demokratian vahtikoirana.

Nyt Milan Jovanović esittelee pihamaalla kansiota, jossa on reunoistaan hiiltyneitä pape-reita. Hiekanväriseissä laskuvarjojäkäärin takis-saan hän sopisi saksalaisen etsiväsarjan pääh-enkilöksi. Kasvojen ilmeet vaihtelevat surumieli-sestä epäluuloiseen.

Turvallisuuspalvelun mies selittää, kuinka kansion päälle oli pudonnut vaatekasa, jonka ansiosta se oli säästynyt.

– Se oli Jumalan tahto, hän sanoo ja viittaa taivaalle.

Viranomaiset ovat vaatineet Jovanovićea todistamaan, että heidän talonsa on laillisesti rakennettu. Todisteet löytyvät tästä kansiosta.

Željko Matorčević kertoo, että jo ennen murhapoltton yritystä kunnan taholta tehtiin kaikenlaista pientä kiusaa: Jovanovićien talosta katkaistiin vesi, Matorčevićelta sähköt.

SERBIAN PRESIDENTTI Aleksandar Vučić ilmoitti Grockan kunnanjohtaja Dragoljub Simonovićin pidätyksestä lehdistötilaisuudessa 25.1.2019. Hänen mukaansa poliisitutkimuksissa oli selvinnyt, että Simonovic olisi pyytänyt poliisiviranomaista määräämään jonkun syyttämään Jovanovićin talon tuleen.

Poliisiviranomainen, jonka Simonović laittoi asialle, delegoi tehtävän Grockan kunnassa työskentelevälle 41-vuotiaalle turvamiehelle. Kuulus-teluissa selvisi, että turvamies oli aiemmin lainannut 350 euroa 25-vuotiaalle nuorukaiselle, jolle hän sitten antoi tehtäväksi auton polttami-sen tiettyssä osoitteessa 500 euron palkkiota vas-taan ja sopi, että velka selvitetään myöhemmin.

Nuorukainen puolestaan pyysi naapurissa asuvalta tutulta 37-vuotiaalta naiselta kyytiä lähteäkseen ostamaan tupakkaa. Kun nainen oli pysäyttänyt auton, nuorukainen oli noussut ulos ja poistanut autosta rekisterikilvet. Nainen oli kysynyt, mitä hän teki, mutta mies ei ollut vastannut, vaan kieltänyt kyselemästä.

Mies kävi rikkomassa Jovanovićin autotal-lin ikkunan ja heitti polttopullon siitä sisään. Tämän jälkeen naapurukset ajoivat kotiin. He

eivät tunteneet Milan Jovanovićia, eikä hän heitä. Teon motiivi oli raha, vieläpä melko vähäpätöinen summa.

Oltuaan tammikuun lopusta 2019 lähtien pidätettynä 30 päivää Simonović erosi kunnan-johtajan tehtävistä saman vuoden maaliskuussa. Željko Matorčević kuitenkin arvioi hänen käyt-tävän edelleen valtaa edistyspuolueen kautta.

– Hän hallitsee varjoista, vaikka ei enää ole-kaan kunnan johtaja paperilla, olemalla puolue-en johtokunnan jäsen.

Belgradissa vuonna 1959 syntyneellä Dragoljub Simonovićilla on konetekniikan ja taloustieteen koulutus. Vuosina 2003–2008 hän toimi parlamentin jäsenenä liikenne- ja viestintäkomiteassa sekä diasporakomiteassa. Vuoden 2012 lopussa hänet nimitettiin Serbian rautateiden toimitusjohtajaksi.

ALUN PERIN Jovanović kiinnitti huomionsa siihen, että Simonović, joka asuu Vrčinissä kuten hänkin, alkoi äkkiä käyttää paljon rahaa. Aikai-semmin Simonović työskenteli rautateillä vaunujen tarkastajana. Hänen tehtävään oli varmistaa, että junavaunut ovat kunnossa ja jarrut toimivat.

Sitten mies, joka siihen asti oli elänyt vaa-timatonta elämää, alkoi rakennuttaa valtavia taloja, ostaa kiinteistöjä, perustaa yrityksiä, ajaa hienoilla autoilla ja käyttäytyä ylimielisesti.

– Me olimme erittäin kiinnostuneita selvittä-mään, kuinka hän onnistui tekemään sen.

Kun he alkoivat tutkia asiaa heille selvisi, että omaisuus oli peräisin ”suuren mittakaavan varkauksista.”

– Hän varastaa kunnan budjetista ja kahmii rahat itselleen. Hän jopa perusti rakennusyhtiön, jotta kaikki kunnan alueen rakennustyöt annettaisiin hänen yhtiölleen, ja hän allekir-joittaa kaikki paperit budjetoitujen varojen siirtämisestä yhtiölleen, ja sitä kautta hänen taskuihinsa, kuvaa Jovanovic tilannetta.

Jovanović on kirjoittanut artikkeleita kor-ruptiosta Serbian rautatieyhtiössä ja Dragoljub

Simonovićin väärinkäytöksistä vuodesta 2012 lähtien. Hän on nostanut kuusi rikossyytettä Simonovićia vastaan. Syytteet eivät ole johtaneet tuomioihin.

Simonović puolestaan haastoi Jovanovićin, Matorčevićin ja *Žig infolle* haastatteluja antaneen kunnan tarkastajan oikeuteen kunnianloukkauksesta toukokuussa 2019 vaatiin noin 2 500 euron korvauksia henkisestä kärsimyksestä ja maineen vahingoittamisesta. Simonović on tehtaillut viisitoista syytettä Matorčevićia vastaan samalla kaavalla.

Milan Jovanovićin mukaan Simonović ja hänen lähipiirinsä ovat sekaantuneet useisiin rikoksiin. Hän kertoo, että Simonović on aiemmin tuomittu alaikäisen tytön kidnappauksesta ja vaaliurnien tuhoamisesta vaalien aikana Dražanjin kylässä.

Simonovićin lähipiirissä on tapahtunut myös selitystä vaille jääneitä kuolemantapauksia, Jovanović kertoo. Simonovićin tati hukkuu vesisäiliöön epämääräisissä olosuhteissa. Hän myös järjesti tyttärelleen syntymäpäiväjuhlat talossa, jossa oli aitaamaton terassi. Tyttären paras ystävä putosi terassilta ja kuoli.

– Kukaan ei ottanut vastuuta tämän tytön kuolemasta, Jovanović sanoo.

OIKEUDENKÄYNNIN SIMONOVÍCIA ja iskun toteuttamisessa mukana olleita miehiä vastaan oli määrä alkaa huhtikuussa 2019, mutta Simonović tai hänen asianajajansa eivät saapuneet paikalle. Puolustus vetosi siihen, että haastetta ei ollut toimitettu perille. Oikeus piti selitystä postin lakon vuoksi uskottavana.

Toukokuulle siirretty käsittely keskeytyi heti syyttäjän luettua syytteet, koska puolustuksen asianajajalla oli toinen oikeudenkäynti samaan aikaan. Myöhemmin viivästyksiä on selitetty sairastapauksilla.

Oikeudenkäynnin oli määrä jatkaa polttopulloiskun vuosipäivänä 12.12.2019. Iskun varsinainen toteuttaja ei ilmestynyt paikalle, ja oikeus antoi hänestä pidätysmääräyksen. Syytetty poliisiviranomainen muutti kertomustaan ja väitti, että hänet olisi aikaisemmin pakotettu nimeämään Simonović iskun tilaajaksi, vaikka hän oli toiminut omasta aloitteestaan. Simonović puolestaan uhkaili yleistä syyttäjää sanoen, että tämä ei enää jatkossa tule toimimaan syyttäjänä.

– Ongelma on instituutioiden hiljaisuus. Instituutioiden, jotka eivät toteuta tehtäväänsä. Mitään tällaista ei olisi päässyt tapahtu-

LEHDISTÖNVAPAUDEN huippukausi Serbiassa ajoittuu vuosiin 2005–2009, jolloin maan sijoitus kansainvälisessä lehdistönvapausindeksissä oli parhaimmillaan 48. 2010-luvulla tilanne on jatkuvasti heikentynyt. Vuonna 2019 Serbian sijoitus romahti sijalle 90, mikä vastaa Unkarin, Israelin ja Liberian sijoitusta.

Lehdistönvapausindeksi on Toimittajat ilman rajoja -järjestön keräämiin tietoihin perustuva arvio lehdistönvapauden tilasta 180 eri maassa.

Populistinen keskustaoikeistolainen Serbian edistyspuolue nousi valtaan 2012. Suurin osa maan tiedotusvälineistä on nyt hallitsevan puolueen omistuksessa.

maan, jos ne huolehtisivat tehtävistään, sanoo Matorčević.

Oikeudenkäyntien yhteydessä on nähty myös Simonovićia tukevia mielenosoituksia. Serbiassa mielenilmauksiin palkinnon toivossa tai rangaistuksen pelossa osallistuvia kutsutaan ”voileipäihmisiksi”. Nimi tulee siitä, että heille järjestetään bussikyty mielenosoitukseen ja voileipiä välipalaksi.

KYSYN MILAN Jovanovićilta, miksi hän asuu täällä, paikassa, jossa hänen henkensä on uhattuna.

– Olen kotoisin täältä, jälkikasvuni on täällä, kaikki esi-isäni ovat täältä. Tämä on sukutalo.

Turvallisuuspalvelun miehet arvioivat keikkansa kestävän oikeuden päätökseen asti.

Silloin selviää, mikä Simonovićin rooli on ollut – tai miten vahva hänen yhteiskunnallinen asemansa nykyisin on.

Kysyn heiltä, kokevatko he asemansa ristiriitaisena suojellessaan hallituksen kritikoita. Onko heistä mukava tulla töihin, vai raastavatko ristiriidat heidän sydäntään?

Miehet nauravat minulle. Kevyesti harmaantunut herra selittää luottavansa siihen, että oikeus tulee selvittämään, onko herra Simonovićista vaaraa herra Jovanovićille vai ei.

Turvallisuuspalvelun työntekijä siirtyy levollisin mielin suorittamaan seuraavaa tehtävää.

– Minä en tiedä kaikkea, hän toteaa. **Y**

Milan Jovanović esittelee tulipalossa säästynyttä kansiota, joka sisältää todisteet siitä, että Jovanovićien talo on laillisesti rakennettu.

